

5 Reizen, toen en nu

Benodigheden en voorbereiding

- ☐ Materialen waar je geluid mee kunt maken (bijvoorbeeld grind in een bak, speelmateriaal dat in de klas aanwezig is, bekertjes om materialen zoals knikkers of kralen in te schudden, of aluminiumfolie om mee te knisperen)
- ☐ Potloden
- ☐ Werkblad 2

Taalinstructie

Denkstappen:

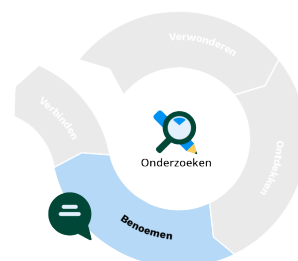
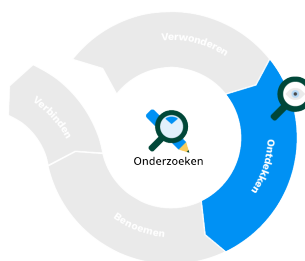
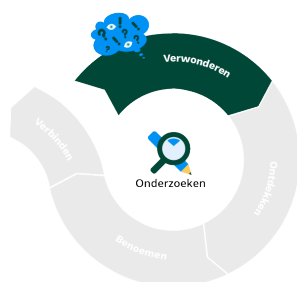
1. Dit komt uit ... (noem de tijd: het langst geleden, heel lang geleden, lang geleden, nu), **want**...
2. Dat kan ik **zien** aan...
3. Dit is **hetzelfde als**...
4. Dit is **anders dan**...
5. In ... (benoemen tijd) was dit **anders/hetzelfde**
6. Dit was **eerder/later dan**...

Fase OOL: Verwonderen, ontdekken & benoemen

In deze les gaan de leerlingen op onderzoek uit naar reizen van toen en nu. Ze luisteren naar de geluiden op straat. Wat hoor je allemaal als je het raam open doet? Ze luisteren naar straatgeluiden van nu en geluiden van toen. Kunnen ze het geluid van paard en wagen in de straat herkennen? Wat zijn de verschillen met de geluiden van nu? Hoe reisden de mensen toen en nu? Wat is hetzelfde en wat is anders? De leerdoelen voor de leerlingen zijn:

- Ik kan geluiden van toen en nu vergelijken en begrijpen.
- Ik leer wat een hoorspel is.
- Ik ontdek dat de boot al heel lang een vervoermiddel is.
- Ik ontdek welke vervoersmiddelen er vroeger werden gebruikt

Inhoud les

Per dia wordt toegelicht wat je als leerkracht kunt vertellen, wat de leerlingen doen en eventueel extra achtergrondinformatie.

Toelichting

Start (5 min.)

Blik terug op de vorige les. Weten de leerlingen nog wie Sam en Lot zijn? Waar hadden ze onze hulp ook alweer bij nodig? Wat hebben ze ons de vorige les toegestuurd?

De tijdagenten reizen met de tijdmachine. We zien daar een mooie afbeelding van iedere les. Maar hoe klinkt dat eigenlijk?

De leerlingen gaan kort met hun tafelgroepje overleggen hoe een tijdmachine zou kunnen klinken. Ze mogen hierbij alleen hun eigen stem, handen en voeten gebruiken. Vraag na enkele minuten aan één of meerdere groepjes om hun idee te laten horen. Leg uit dat we dit geluid natuurlijk nog niet in het echt kunnen horen. Want er bestaat nog geen tijdmachine. Geluiden uit de toekomst hebben we nog niet, daar kunnen we alleen maar naar raden en onze fantasie voor gebruiken.

Zet de slide met flits aan en vraag de leerlingen: "Wat zouden de tijdagenten vandaag naar ons toegestuurd hebben?"

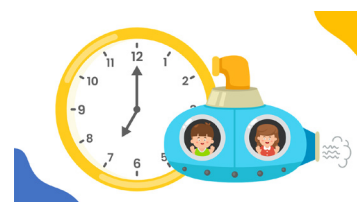
Bekijk samen het voorwerp. Het is deze keer geen zichtbaar voorwerp maar een geluid. Speel het geluidsfragment af via de volgende link:

<https://pixabay.com/nl/sound-effects/horse-with-old-cart-27042/>

Laat de leerlingen in stilte luisteren en meteen doorgaan naar de opdracht.

In tweetallen bekijken ze de afbeeldingen van verschillende vervoersmiddelen op de slide. Beluister nogmaals het geluidsfragment. Welke afbeeldingen passen het beste bij het geluid en waarom? (De afbeeldingen met een paard en/of koets passen het beste bij het geluid).

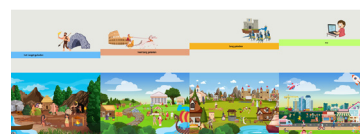
Dia

Toelichting

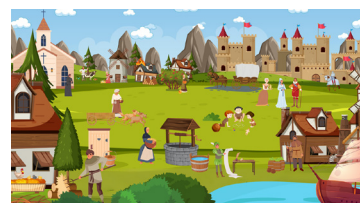
Blik terug op de vier tijden 'het langst geleden', 'heel lang geleden', 'lang geleden' en 'nu'. Waar zouden de agenten dit geluid gevonden kunnen hebben, en waarom? Neem enkele ideeën kort klassikaal door. Denk bijvoorbeeld aan de tijd van 'lang geleden', daar is een paard met koets in de kijkplaat te zien.

Dia

Kijkplaat (10 min.)

Bekijk samen de kijkplaat van de tijd 'lang geleden'. Vraag de leerlingen of ze het voorwerp dat het geluid maakte kunnen ontdekken in de kijkplaat.

Bespreek hun ideeën klassikaal en gebruik de achtergrondinformatie voor extra uitleg bij het bespreken.

Mogelijke vragen die je kunt stellen:

- Zijn de tijdagenten in onze tijd of in een andere tijd? (Ze zijn in de tijd van lang geleden - de tijd van de ridders en kastelen, de Middeleeuwen).
- Waar kun je dat aan zien? (Aan de kleding en de omgeving).
- Zien ze het vervoersmiddel dat ze net hoorden?

Achtergrondinformatie

Lang geleden - de tijd van de ridders en kastelen (de middeleeuwen), in het begin waren er nog draagkoetsen, later kregen die een wiel maar werden ze nog steeds door een persoon getrokken. Nog later kwam er een paard voor. In de middeleeuwen werden er ook honden gebruikt voor het trekken van kleine karren. De Grote Volksverhuizing uit het begin van de middeleeuwen vond zelfs grotendeels per hondenkar plaats. Later gebruikten ze ossen en paardenkarren.

Vraag maar raak (10 min.)

De leerlingen gaan in hun groepje bedenken welke vragen ze nog hebben over het vervoer in de tijd van toen en nu. De vraag begint met hoe, wat, waar, waarom, hoeveel, waarmee of wanneer. Na vijf minuten bespreek je de vragen. Kies twee of drie vragen uit en schrijf deze groot op bij de tijd op de tijdbalk waar de vraag over gaat. Je kan er ook nog een eenvoudige tekening bij maken. Stimuleer leerlingen om ook thuis op zoek te gaan naar het antwoord op hun vragen.

Toelichting

Tip:

Geef het goede voorbeeld en schrijf een vraag op, bijvoorbeeld:

- Wanneer is het wiel bedacht?
- Wat voor vervoer was er in de tijd heel lang geleden?

Dia

Activiteit 1 - geluiden van nu (10 min.)

Zet het raam open en laat de leerlingen hun ogen dicht doen. De leerlingen gaan heel goed luisteren naar de geluiden. Ze praten niet. Ze proberen heel goed alle verschillende geluiden te horen en te onthouden.

Terwijl ze luisteren deel je werkblad 2 uit. Na ongeveer twee tot drie minuten mogen ze hun ogen weer openen maar hun mond blijft nog gesloten! Ze pakken hun potlood en zetten een kruisje bij de dingen die ze gehoord hebben. Als ze ermee klaar zijn blijven ze rustig wachten totdat iedereen klaar is. Dit gebeurt nog steeds allemaal in stilte om de concentratie niet te verstoren.

Besprek na enkele minuten de geluiden, met behulp van de kijkplaat, klassikaal na.

- Wat zien ze, wat ze ook gehoord hebben?
- Zijn er vervoermiddelen die ze in de vorige kijkplaat ook gezien hebben?
- We zien, boten, karren en vliegtuigen. Als we het vervoer van toen vergelijken met dat van nu, wat valt er dan op? (Bijvoorbeeld dat vervoer nu vaak een motor heeft).
- Waar zou je wel eens mee op vakantie willen gaan? Waarom?

Kijk samen het filmpje. Besprek het filmpje na aan de hand van de volgende vragen:

- Wat is een hoorspel? Heb jij wel eens een hoorspel geluisterd? Zo ja, hoe was dat?
- Wat voor geluiden maken Hans en Kiki bij hun verhaal? Kun je een paar voorbeelden geven van de geluiden die ze maakten?
- Wat maakt het verhaal spannend? Hoe helpt het geluid om het spannender te maken?

Toelichting

Dia

Achtergrondinformatie

Een hoorspel is een verhaal dat je kunt luisteren, waarbij geluiden en stemmen je helpen in het verhaal te stappen. Hans en Kiki maken verschillende geluiden met spullen zoals wc-rollen, aluminiumfolie en grind om het verhaal spannender te maken. Bijvoorbeeld, grind klinkt als voetstappen en aluminiumfolie als regen. De geluiden zorgen ervoor dat je je echt in het verhaal bevindt en de spanning voelt.

Activiteit 2 - hoorspel maken (20 min.)

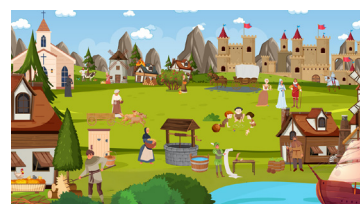
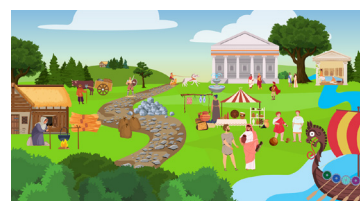
We gaan nu zelf een hoorspel maken! Verdeel de klas in zes groepen en geef elke groep een tijd van toen (het langst geleden, heel lang geleden, lang geleden). Deel de betreffende kijkplaat uit aan de groepen.

De leerlingen kijken op de kijkplaat van die tijd wat er allemaal te zien is aan vervoer. Ze bedenken hier samen een hoorspel voor. Hoe zou het vervoermiddel klinken? Hoe kun je die geluiden maken?

Ze kiezen materialen van de materialentafel en nemen dit mee naar hun tafelgroepje. Het is de bedoeling dat elke leerling minstens één geluid maakt. Er kunnen geluiden van begin tot einde doorgaan maar geluiden kunnen ook af en toe klinken. Ze hebben tien minuten om het hoorspel te bedenken en te oefenen.

De laatste tien minuten laten ze hun geluiden horen aan de rest van de groep. Ze presenteren voor het bord met op de achtergrond de slide van hun tijd.

De andere leerlingen kijken en luisteren. Na iedere presentatie kun je nog kort alle geluiden en bijbehorende vervoersmiddelen benoemen.

Achtergrondinformatie

Het langst geleden, in de tijd van de jagers en de boeren, liepen de mensen vooral heel veel. Het enige vervoermiddel was de boot. Wegen bestonden niet, hooguit beloopbare vlakten en doorwaadbare plaatsen. In de winter gebruikten ze ook wel een slee.

Heel lang geleden, in de tijd van de oude Grieken en Romeinen, was het belangrijkste vervoermiddel in Nederland, de boot. Nederland bestond vooral uit veel moeras. Archeologen vonden langs de rivier de Rijn ook veel romeinse schepen. Zien de leerlingen ook dat er een weg gebouwd wordt? De Romeinen hebben de wegen bedacht zoals we die nu ook nog kennen. Er gingen toen meer karren rijden maar ze waren vooral bedoeld voor de marcherende soldaten.

Toelichting

Dia

Lang geleden, in de tijd van de ridders en kastelen (de middeleeuwen), was Nederland nog een gebied met veel water, moeras, bossen en heide. De wegen van de Romeinen waren niet meer goed onderhouden. Er waren vooral zand- en modderpaden met veel hobbels en kuilen. Een kar kon daar maar moeilijk overheen rijden. Ook in dorpjes waren alleen zand- of modderpaden. Mensen liepen daarom veel of reisden stukken met de boot over rivieren. Later gingen (rijkere) mensen vaker te paard reizen. Kar met paard werd vooral gebruikt om zware spullen te vervoeren.

Afsluiting (5 min.)

Vraag: wat hadden de tijdagenten vandaag naar ons gestuurd? Jullie hoorden een kar met paard uit de tijd van 'lang geleden'! Waar werd die voor gebruikt? Om zware spullen te vervoeren.

Kijk welke vragen uit de vraag maar raak allemaal al beantwoord zijn in de les. Zoek een vraag uit die te maken heeft met vervoer die nog niet beantwoord is. Ga samen op zoek naar het antwoord. De leerlingen kunnen hierbij hun eigen kijkplaten gebruiken of de kijkplaten bij de tijdbalk. Berg de kijkplaten hierna weer op.

De volgende les zijn er lege jampotjes nodig. Laat de leerlingen deze meenemen van thuis. Breng de ouders hiervan ook op de hoogte.

Achtergrondinformatie

Wanneer is het wiel bedacht?

Al in 3000 voor Christus, in de tijd van de jagers en verzamelaars, werd het wiel uitgevonden. Waar mensen vroeger moesten lopen of paardrijden, gaf de uitvinding van het wiel de mogelijkheid om mensen en hun spullen op andere manieren te vervoeren. Bijvoorbeeld met karren en wagens. Soms door mensen en soms door paarden, ossen of ezels voortgetrokken. Het duurde nog héél lang voordat er zelfstandig voortbewegende voertuigen werden uitgevonden.